

дитячих майданчиків і т. ін. Такими є відповідні види з родів *Achillea* L., *Festuca* L., *Poa* L., *Stipa* L., *Thymus* L. та ін.

По всій цілині спостерігався значний вплив на рослини представників тваринного світу. Про це свідчили погризи листків, отвори на них та скелетування, особливо на дводольних рослинах. На генеративних пагонах останніх траплялись незначні скупчення тлі (попелиці). Постійними нашими супутниками при польових дослідженнях були інші комахи — кошки, мухи і т. ін. На смугах цілини, що прилягали до балки та до лісу подекуди були горбики викидів землерийв. По всій її території траплялись нірки мишовидних гризунів.

Отже, як висновок, зазначимо, що на дослідженій цілині зберігся лучностеповий характер рослинного покриву. Така його належність пояснюється розташуванням цієї природної ділянки на межі між зонами справжнього степу та лісостепу (лучного степу), а також умовами конкретного місцезростання.

Подальшу роботу необхідно зосередити на поглибленому вивченні Новоархангельської степової цілини з метою можливого введення її до складу екологічної мережі України.

Література

1. Бельгард А. Л. Степное лесоведение / А. Л. Бельгард. — М.: Лесная промышленность, 1971. — 336 с.
2. Вакаренко Л. П. Відновлення степів України: проблеми, інституційні можливості та потреби / Л. П. Вакаренко // Збереження і невиснажене використання біорізноманіття України: стан та перспективи. — К.: «Хімджест», 2003. — С. 177–187.
3. Лісовець О. І. Фітоцентична активність видів моніторингових пробних площ / О. І. Лісовець, Л. П. Мицик // Питання степового лісознавства та лісової рекультивації земель. — Дніпропетровськ: Нац. ун-т, 2008. — Вип. 37. — С. 37–42.
4. Степова різноманітність Луганщини в созіологічному аспекті / Р. Я. Ісаєва, П. І. Кузнецова, А. І. Луценко та ін. // Укр. ботан. журн., 1999. — Т. 56, № 1. С. 10–14.
5. Тарасов В. В. Флора Дніпропетровської та Запорізької областей / В. В. Тарасов. — Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ та «ЛІРА», 2012. — 294 с.
6. Ткаченко В. С. Заказна охорона степової рослинності / В. С. Ткаченко, А. П. Генов // Збереження степів України. — К.: Академперіодика, 2002. — С. 39–58.
7. Червона книга України. Рослинний світ / За ред. Я. П. Дідуха. — К.: «Глобалконсалтинг», 2009. — 912 с.

НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО РІВНЯ ОХОРОНИ *IRIS HUNGARICA* WALDST. ET KIT. НА ТЕРИТОРІЇ БОТАНІЧНОЇ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ «ЗАЇЧІНСЬКІ СХИЛИ» (ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ)

*Орлова Л.Д., Власенко Є.М.
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка*

Трав'янисті степи колись займали на території Євразії величезні простори. Вся Центральнорозземна область, Україна, Нижнє та Середнє

Поволжя, Казахстан, Західний Сибір та окремі ділянки, аж до Забайкалля, були покриті безкрайнім морем трав. У наш час степи, особливо в Європі, майже повністю розорані й первозданних цілинних ділянок не залишилося. Тільки значні шари чорнозему — цього багатства, яке дісталось нам у спадщину від степової рослинності, свідчать про те, що там, де тепер сільськогосподарські лани, колись росла ковила, півники, астрагал.[1, 4, 5, 6].

Для території Полтавщини, що входить до Лівобережного Лісостепу України, котрий є одним із найбільш окультурених регіонів лісостепової зони України (область розорана на 65-85%), ця проблема є надзвичайно актуальною. Особливо це стосується степової рослинності, яка є зональною для Полтавської області. У минулому майже всі простори області були зайняті барвистими різнотравно-типчаково-ковилевими степами. Протягом XVIII-XX ст. вони були майже повністю розорані. Провідна роль чорноземних степів в цьому регіоні показана в роботах В.В. Докучаєва по виченню ґрунтів [1, 2].

В умовах невинної антропогенної трансформації природних ландшафтів одним із основних шляхів збереження фітобіотичної різноманітності є створення об'єктів природно-заповідного фонду. Серед них чільне місце займає ботанічна пам'ятка природи «Заїчинські схили», яка знаходиться в околицях села Заїчинці Семенівського району Полтавської області. Вона була створена рішенням Полтавської обласної ради від 28.02.1995 р. «Про затвердження податкового переліку заповідних територій та об'єктів області» на площі 3 га. Метою його створення було збереження залишків степової рослинності на схилах долини р. Хорол з багатю флорою, в складі якої збереглися рідкісні види, в тому числі *Iris hungarica* Waldst. et Kit., який занесений до Червоної книги України, а угруповання — до обласного Червоного списку. Вони належать до одних з найбільш декоративних представників роду. Вони рясно квітнуть на 1-2 тижні раніше за бородаті півники. В межах виду існує декілька варієтетів, які різняться висотою і густиною куртин, кольором квітів. В умовах України цей вид невибагливий, добре переносить посуху, холодні зими, швидко розмножується поділом кореневищ, може давати самосів. Ділити рослини і пересаджувати краще в червні.

Враховуючи високий вміст ефірної олії в кореневищах, півники угорські можна розглядати як перспективний вид для ефіроолійної культури [1, 4].

У нашому дослідженні ми провели дослідження по встановленню чисельності популяції виду та можливостей збереження відповідно до виmog чинного законодавства до об'єктів, які потребують особливого режиму охорони.

Iris hungarica Waldst. et Kit. — представляє собою рідкісний Трав'яниста рослина з розгалуженим кореневищем завтовшки до 2 см. Листки мечоподібні, плоскі, 25-30 см завдовжки. Квітки поодинокі, на коротких квітконіжках, піднесені на квітконосах середньої довжини, найчастіше вони синьо-фіолетові, рідше — темно-пурпурово-фіолетові або блідо-лілові. Плід — коробочка.

Квітне у другій половині травня. Розмножується насінням і вегетативно, причому насінневий спосіб домінує у густому травостої, а вегетативний там, де рослини зазнають антропогенного впливу.

Ареал виду охоплює Кавказ, Закавказзя, Східну Європу та південно-східну частину Центральної Європи, зокрема Угорщину. В Україні

півники угорські трапляються розсіяно в лісостеповій і степовій зонах, зрідка — в південній частині Полісся.[3][4] Ці рослини зростають серед чагарників, на узліссях дібров, на галявинах мішаних і листяних лісів, рідше — на луках [1, 4].

Причинами зміни чисельності в області є розорювання степових ділянок, забудова, терасування та заліснення степових схилів, надмірний випас худоби. Населення збирає вид на букети та викопується з природнього місця зростання та висаджується у присадибних ділянках.

На території заказника у 2015 р. площа, на якій зростає вид, була поділена на три дослідні ділянки по горизонталі: верхня, центральна і півніжжя. Вони поділялися в свою чергу на три квадрата: лівий, середній та правий. У ході вивчення було виявлено, що популяція досліджуваного виду найчисельніша на всіх трьох квадратах верхньої ділянки. На 1 м² зростає до 4 особин. Центральна дослідна ділянка показала низькі показники чисельності. Невеликі популяції зустрічалися в середньому і правому квадратах ділянки. Там на 1 м² ділянки зростало до 2 представників. У півніжжі схилів, даний вид майже не поширений. Порівняння отриманих даних із попередніми дослідженнями показали, що у минулі роки чисельність популяції була вище: у 2014 р. на 15,0 %, а у 2010 р. на 21,0%.

Аналіз отриманих результатів, дозволяє стверджувати, що потрібно оптимізувати заповідний режим на території пам'ятки. Це пов'язано з тим, що негативний антропогенний вплив (сільське сміттєзвалище на території заказника, випас великої рогатої худоби, випалювання сухої трави, викопування і збирання надземної частини та ін.) призводить до зменшення чисельності популяції дослідженого виду.

З метою стабілізації та збільшення популяції виду на території заказника пропонуємо застосувати такий план заходів:

- забезпечити постійний моніторинг за станом популяції виду;
- посилити режим охорони;
- проводити додаткові дослідження з метою виявлення нових місцезростань виду;
- організувати спостереження за біологічними, екологічними особливостями, ходом онтогенезу, здатністю до розмноження виду;
- забороняти будь який негативний антропогенний вплив, а саме: випасання худоби, випалювання трави, засмічування території та т.п.;
- проводити еколого-освітні заходи з місцевим населенням через виготовлення та розповсюдження рекламної продукції (буклети, листівки, календарі та ін.);
- розробити методичні рекомендації по охороні виду в межах території ботанічної пам'ятки природи «Заїчинські схили».
- проводити роз'яснювальну роботу серед населення (пізнавальні екскурсії, публікації у газетах, виступи на радіо тощо) про репрезентативність та унікальність флори ботанічної пам'ятки та велику загрозу антропогенного впливу на її збереження.

Література

1. Байрак О.М. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини / О.М. Байрак, Н.О Стецюк. — Полтава : Верстка, 2005. — 248 с.

2. Байрак О.М. Еталони степів ХХІ століття: продовження традицій В.В. Докучаєва на Полтавщині / О.М. Байрак // В.В. Докучаєв і Полтавщина: факти, документи, бібліографія. — Полтава: Верстка, 2007. — С. 154-166.
3. Байрак О.М. Етапи оптимізації та структура сучасної природно-заповідної мережі Лівобережного Придніпров'я / О.М. Байрак // Заповідна справа в Україні. — 1998,- Вип. 1. — С. 12-15.
4. Заповідна краса Полтавщини [Т.Л. Андрієнко, О.М. Байрак, М.І. Залудяк та ін.]. — Полтава: ІВА «Астроя», 1996. — 184 с.
5. Козак О.М. Природні біотопи басейну р. Латориця: класифікація, порівняльний аналіз та оцінка змін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. біол. наук : спец. 03.00.16 «Екологія» / О.М. Козак. — К., 2016. — 22 с.
6. Орлова Л.Д. Стан популяцій рідкісних і зникаючих видів рослин околиць с. Крахмільці Решетилівського району Полтавської області / Л.Д. Орлова, О.П. Бобошко // Актуальні проблеми ботаніки та екології : матеріали міжнар. наук. конф. молодих вчених (Ялта, 21-25 верес. 2010 р.). — Сімферополь, 2010. — С. 271-272.

ОСОБЛИВІСТЬ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ МІСТА ГЛУХОВА

Ащеулова І.П., Данильченко А.

Глухівська загальноосвітня школа-інтернат І-ІІІ ступенів імені М.І. Жужоми

Загальновідомо, що зелені насадження міста є не тільки елементами його благоустрою, але й вагомим чинником формування екологічного стану території та впливу на здоров'я людини. Тому вивчення особливостей життєдіяльності деревних рослин, особливо в міських умовах, є необхідним і актуальним завданням.

Аналіз видового складу дерев показав, що у всіх зелених зонах міста переважає родина липові та кленові. Серед лип зустрічаються серцелиста та європейська, серед кленових переважає клен гостролистий.

Міські зелені насадження розділили на зелені зони: спеціального призначення — (захисні полоси магістралей та вулиць), загального користування (парки, сквери, ліси, сади), обмеженого користування — (насадження на територіях житлових і громадських будинків, шкіл, дитячих закладів, промислових підприємств, спортивних споруд, закладів охорони здоров'я).

Спостереження проводились з квітня по жовтень в трьох точках міста, у різних зелених зонах. Перша точка спостереження знаходиться у північно-східній частині міста, на вулиці Ушакова, що належить до зеленої зони спеціального призначення. Друга точка розташована в центральній частині міста, в зеленій зоні загального користування. Третя точка спостережень належить до зеленої зони обмеженого користування і знаходиться в парку зеленого господарства, що розміщений на вулиці Береговій у північно-західній частині міста Глухова.

Всі вимірювання проводили в середній частині крони. Отримані дані занесли в таблицю, та зробили аналіз.

За період спостережень відмічена певна відмінність в настанні окремим фенофаз у липи та клена, у різних зелених зонах. Всі фенологічні фази раніше наступали на території вулиці Ушакова. Пізніше всього — на території парку зеленого господарства.

Відмінності в розпусканні бруньок не досить різняться: між датою